

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, כ' תשרי תשפ"ב

מסכת ביצה כ"ו-ל"ב ♦ חלה ג', ו' - ד', ב'

גליון מס' 1166

השבוע בגליון

- ♦ מדידת שעון המים בשבת
- ♦ "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזיזים" - מדוע ומתי
- ♦ הכרזה לפני תקיעת שופר
- ♦ מקור האיסור לדבר בשעת התקיעות

- ♦ "הלכה ואין מורים כן" - למי?
- ♦ חלוקת יין בליל הסדר
- ♦ ניקוב החבית ביום טוב
- ♦ שימוש במד-חום, משקל וברז מים בשבת

בשורה לקוראי הגליון!
ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

שמחת תורה

לפני מספר שנים, בעצם יום שמחת תורה סובב לו נציג בכיר של הקונסוליה האמריקנית ברחובות שכונת גאולה שבירושלים. לאחר שבמשך שבעת ימי חג הסוכות הוא התרשם עמוקות מן הסוכות שצצו משום מקום בעשרות אלפי צורות וסגנונות ומאירת חג שאופפת את הרחוב היהודי שבוע ימים, הוא ביקש לראות את ה"שמחה הגדולה" כפי שתיארה באזניו, את חג שמחת תורה. "רוקדים בלי תופים, ללא חצוצרה, אורגן או כל כלי זמר אחר. שעות ארוכות מרקדים היהודים בחדווה ובעליזות", סיפרו לו.

הוא, נכרי מבטן ומלידה, נשבה בקסם החגיגי, ורגליו הוליקוהו להיכל בית המדרש של ישיבת "חברון" גאולה. מידעו הצטנף בפנית האולם, והביט במאות הרוקדים ובאנשים הרבים שהצטרפו אליהם, כאשר לפתע הוא הבחין, כי אחדים מן הרוקדים במרכז המעגל אוחזים בידם חפץ גלילי מוארך ומחבקים אותו אל לבם בעוד מעגלים של חוגגים סובבים אותם תוך שירה וריקודים.

"מה הם אוחזים בידיהם?" שאל הנציג האמריקני את מלווהו. "זה ספר תורה" ענה לו. למראה עיניו שהתעגלו בתמהון, הסבירו לו, כי מדובר ביריעות קלף הגוללות והעטופות בבד קטיפה, עליהן כתובה התורה הקדושה שניתנה למשה מסיני, ובה כל החוקים המסדירים את חיי האדם היהודי מרגע

דף כח/ב הלכה ואין מורין כן

"הלכה ואין מורים כן" - למי?

בגמרתנו אנו מתוודעים למושג ההלכתי "הלכה ואין מורים כן". אף על פי שהוכרעה הלכה בנושא מסויים, אין לפרסם זאת לציבור. כך נאמר בסוגייתנו, כי אף על פי שאם התברר ביום טוב כי הסכין פגום, מותר לחדדו על גבי העץ - אך אין לפרסם הלכה זו, כדי שלא יטעו ההמון וישחזו סכין במשחזת ברזל.

למי כן מותר לגלותה, האם אסור לגלות הלכה זו לאיש? אם כן, כיצד היא נכתבה בגמרא? האם אנו נוהגים שלא כשורה בפרסום הלכה זו בגליון זה? נפתח במעשה.

חלוקת יין בליל הסדר: בשנים עברו נהגו במקומות מסויימים לסור בליל הסדר אל ביתו של מוכר היין וליטול יין לארבע כוסות. מעשה אירע במוכר יין שבערב החג הורה למשרתו לנקב את חביות היין, כדי ליצור פתח למזיגת היין בחג, שהרי אין לנקב את החבית בחג. אמנם, ניקוב החבית נועד לצורך אוכל נפש, אך הוא מוגדר כ"מכשירי אוכל נפש", עליהם נפסק כי מותר לעשותם אך "הלכה ואין מורים כן".

ניקוב החבית ביום טוב: לבסוף שכח המשרת לנקב את החביות, ובהגיע ליל הסדר שוד ושבר. אין יין לקיום מצוות ארבע כוסות. המרא דאתרא, בקהילת סעראזיניץ בה אירע המעשה, פסק להתיר, אף על פי שנפסק להלכה כי מי ששכח בערב יום טוב לעשות מלאכת מכשירי אוכל נפש אינו רשאי לעשותה ביום טוב, מכל מקום, הן הסוחר לא שכח והורה למשרתו לעשות כן, ולפיכך הוא רשאי לנהוג כן ביום טוב.

על פסקו זה קמו עוררין: הן "הלכה ואין מורים כן"! כיצד הורה הרב הלכה שביום טוב מותר לעשות מלאכת מכשירי אוכל נפש?

הדברים הובאו לפני המהרש"ם (דעת תורה א"ח תק"ט סעיף ג') ואחת השאלות שבהן הוא נדרש לדון היא, אם "הלכה ואין מורים כן" רק לרבים, שאין לפסוק הלכה זו בפני רבים, אך ליחיד הבא לשאול דבר הלכה אין להמנע מלשטוח בפניו את ההלכה המתירה, או שמא גם ליחיד אין לפסוק הלכה זו. הכרעתו היא כי "הלכה ואין מורים כן גם ליחיד" [אולם ראה בערוך השולחן שם סעיף ב', שכתב שליחיד מותר]. לכאורה, איפוא, רב העיררה שהתיר לסוחר היין לנקב את החביות בליל הסדר, נהג שלא כהוגן, שהרי גם ליחיד, הלכה ואין מורים כן.

המהרש"ם מהפך רבות בדבר, ובמהלך דבריו הוא מעלה סברה נאה, כלהלן.

יש להבדיל בין הבא לשאול מה ההלכה - לאדם זה אסור להורות להיתר, לבין אדם היודע את הדין אך נזקק לברר בו פרטים מסויימים. סוחר היין ידע כי ביום טוב מותר לעשות מלאכת מכשירי אוכל נפש מסויימים, וכל שהתחבט בו הוא, אם מאחר שהיה יכול לעשות זאת מערב יום טוב, נאסר לו הדבר

צעילוי נשמת

הר"ר **ישעיהו יצחק בורנשטיין** ז"ל
ב"ר חיים אליעזר ז"ל
נלב"ע י"ט בתשרי תשס"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **שושנה אורנשטיין** ע"ה
ב"ר אבנר רייכמן ז"ל
נלב"ע כ"ג בתשרי תשפ"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **ישראל צבי הפטקה** ז"ל
ב"ר רפאל ז"ל נלב"ע י"ד בתשרי תשל"ג
וזוג' מרת **בלה** ע"ה
ב"ר נתן נטע ז"ל נלב"ע כ"ה בתשרי תרפ"ט
תנצב"ה
הונצחו ע"י בני המשפחה שיחיו

ביום טוב, או שמא מאחר שהורה למשרתו לעשות כן וסמך עליו, הרי הוא כאנוס ורשאי לנקב בחבית ביום טוב. על שאלה זו ודאי רשאי הרב להשיב (ע"ש שמביא ראייה מהרמב"ן ומהר"ן, ומסיק שזו מחלוקת ראשונים). עתה נשוב לשאלה בה פתחנו, כיצד נכתב בגמרא, בטור ובשולחן ערוך, כי ביום טוב מותר להשחזי סכין לצורך אוכל נפש, אם אי אפשר היה לעשות כך מערב יום טוב? הרי "הלכה ואין מורים כן!" ובכן, אין כל איסור ללמד הלכה זו לשם לימוד התורה וידיעתה; הכלל "הלכה ואין מורים כן" קובע, כי אסור להורות הלכה זו בשעה שאדם שואל הלכה למעשה, כלשון בעל שולחן ערוך הרב: "הבא לשאול הלכה זו למעשה, אין מורים לו להיתר" [וראה בערוך השולחן שם סעיף ג' שביאר בדעת הרי"ף והרמב"ם שפסקו לאיסור בכמה מהדברים ש"י מתיר משום ש"אין מורים כן"....].

דף כט/א מלא לי כלי זה אבל לא במדה

שימוש במד-חום, משקל וברז מים בשבת

במשנה ובגמרא למדנו, כי חכמים אסרו לעסוק בשבת בענייני מדידה. איסור זה הוא אחד ממכלול הפעולות שנאסרו על ידם מחמת "עובדין דחול", היינו: מעשי חולין מובהקים (תוספות, שבת ככו/ב ד"ה ומדבריהם, תוי"ט שם, משנ"ב סימן ש"ו ס"ק ל"ד).

על גדריו ועל תחומיו של איסור המדידה עמד הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל, לגבי מדידת חום בשבת, האם פעולה זו אסורה בשבת. דיון זה אינו עוסק בשאלה אם אדם שאינו חש בטוב רשאי למדוד חום בשבת, מפני שהדבר מותר ללא עוררין, כי לא אסרו חכמים "מדידה של מצווה", ומדידת חום לצורך בריאות הגוף מדידת מצווה היא (שולחן ערוך או"ח סי' ש"ו סעי' ז', ובמשנה ברורה ס"ק ל"ו). הדיון בו אנו עוסקים הוא, האם פעולת מדידת חום מוגדרת כפעולת מדידה, או שמא אינה כלולה באיסור מדידה כלל.

הגרש"ז אויערבך נקט כי אף בריא רשאי למדוד לעצמו חום, שכן, הפעולות שנכללו באיסור חז"ל הן פעולות חולין מובהקות השייכות לענייני משא ומתן, מקח וממכר. הואיל ומדידת חום אינה נוגעת במישרין או בעקיפין לעניינים אלו, אין היא אסורה. הוא אף המליץ על כך, שמדידת חום אינה "עובדין דחול" אלא "עובדין דחולה" (שלחן שלמה סימן ש"ו ס"ק ט"ז אות ב).

בעקבות הכרעתו זו הוא קבע, כי בשונה מתרופות אשר בשבת הן מוקצה, מפני שאסור להשתמש בהן, כי אם לחולה בתנאים מסויימים, הרי מד-חום אינו כלי שמלאכתו לאיסור שהרי הוא עומד למלאכת היתר [אלא שיש לדון אם נחשב כ"מוקצה מחמת חסרון כיש", אולם לדעת פוסקים רבים אין מוקצה מחמת חסרון כיש בכלי שמלאכתו להיתר, ועל כל פנים להחזירו למקומו לאחר השימוש, ודאי מותר - ראה שבות יצחק, מוקצה פ"א סעי' ה'].

למותר לציין, כי אנו עוסקים במד-חום כספית רגיל, לא במד-חום דיגיטלי, או במד-חום שבפעולתו נכתבות אותיות או ספרות. הגרש"ז מוסיף, כי אין כל חשש שהכנסת מד-החום לפה וחימום הכספית מהווים איסור הלכתי, מפני שחום הכספית אינו בדרגת חום שהיד סולדת הימנו. לאור ידיעה זו, כי מדידת חום בשבת אינה אסורה, העלה הגרש"ז ספק, האם מותר בשבת למדוד את גובהו של אדם כמו גם לשקול אותו, שהרי מדידות מסוג זה אינן שייכות לעולם המסחר, וממילא גם כלי המדידה וכלי השקילה אינם מוקצה (שם). סוף דבר הגרש"ז מותיר ספק זה בצריך עיון [אכן, בספר שמירת שבת כהלכתה, פרק י"ד הל' ל"ז, כתוב שהדבר אסור].

מדידת שיעור המים בשבת: כידוע, פתיחת ברז המים מסובבת את שיעור המים המודד את כמות המים שנצרכה. מדוע מותר הדבר, הרי זו ודאי נחשבת מדידה לצורכי מקח וממכר? ספר שמירת שבת כהלכתה (עמוד קכ"ג) כתב, כי אין חשש בדבר מפני שהפוחת את ברז המים אינו עוסק במדידה כלל ואינו מתכוין לה. לפיכך, פעולה זו אינה נכללת בתקנת חכמים שלא לעשות עובדין דחול.

דף ל/א מוטב שיהיו שוגגין

"מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים" - מדוע ומתי

בשאלה מצערת נזקק לעסוק הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל. הכרזה לפני תקיעת שופר: יש מקומות שבהם נוהגים בראש השנה להכריז בבית הכנסת לפני ברכת השופר, כי אין לדבר מעתה עד לסיום התקיעות שבחזרת הש"ץ. רב אמריקאי שהכיר את בני עדתו ידע, כי רבים מהם לא ייאותו להסכית לה. מן הסתם תחילה ישוחחו ביניהם מה פישרה של הכרזה זו, ולאחר מכן ישוחחו על הא ועל דא.

והנה בגמרתנו מבואר, כי הרואה אדם שוגג בהלכה - לא יוכיחנו אם הוא יודע כי גם לאחר שהלה יתוודע לכך שהוא עובר על איסור, ימשיך לנהוג כן במזיד. טעם הדבר, "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים".

כלל זה נאמר בגמרא כדי להסביר מדוע נהגו ישראל מדורי דורות, שלא להוכיח אנשים על איסורים מסויימים. כגון: הגמרא מציינת כי הכל אינם מוחים באלה שאינם מקדימים לקבל את יום הכיפורים מבעוד יום [ראה בהרחבה במאמר הבא], כפי מצוות התורה - "תוספת יום הכיפורים",

לדינתו ועד יומו האחרון. מן הבוקר ועד הלילה, וחוזר חלילה. כל יהודי, כל היום, כל השנים.

הפעם תמה הנכרי תמיהה רבתי: "כל ימי חייו", אמר בפליאה, "לא ראיתי ולא שמעתי על דבר כזה. אנשים רוקדים עם ספר החוקים שלהם! כבן תרבות אני מבין את הצורך בחוקים ובתקנות שהשלטון כופה על נתניו, מאחר שבלעדיהם אי אפשר לנהל מדינה. הכל מכירים בחשיבותם של החוקים, אך בליבו פנימה, כל אזרח חש מידת מה של סלידה ורתיעה מן החוקים המעיקים על חייו, ואין אומה המחבקת את ספר החוקים שלה, רוקדת עמו ואוהבת אותו. בעיני העולם כולו, ספר החוקים הוא דבר נצרך, אך הכל מתרחקים ממנו כמטחוי קשת, והנה, אתם רוקדים עם ספר החוקים שלכם! יש בכם משהוא מיוחד".

יש בה, בתורה, משהוא מיוחד. היא נשמת אפיו ומשוש עיניו. תורתנו הקדושה, שיצאה איתנו לגלות, ליוותה את אבותינו בכל שנות נדודיהם ברחבי תבל, הרוותה נפשות דוויות ורצוצות ושימרה את רוח אפו של העם היהודי.

לרגל חג שמחת תורה, אשר בו אנו שמחים ומודים לנותן התורה, מעניין לספר על דבקות מיוחדת בתורה של ישיש אשר כל ימיו לא פסק מלימודו, ולבסוף, דבק בתורה עד ששכח מעצמו.

מעשה נורא הוד זה, על לימוד תורה באופן נדיר, בשעות נדירות, קראנו בספר "עטרה למלך", הכולל מקבץ שיחות שנאמרו על ידי הגאון רבי אברהם פאם זצ"ל, ראש ישיבת "תורה ודעת" בארה"ב.

גומרים ש"ס
ב-5 דקות ליום,
זוכים בשפע גדול

... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן שר התורה מרן ראש הישיבה
הגר"ח קנייבסקי שליט"א הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: 3764

באחת משיחותיו סיפר, כי בשמיני עצרת התש"ך הוא עלה לבקר את זקן הרבנים בבראנזוויל, הגאון רבי משה בנימין טומשוב.

רבי משה בנימין נמנה על ראשוני תלמידיו של הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל, וגם קנה תורה בישיבת סלבודקה. בשנת התש"ך היה רבי משה בנימין ישיש מופלג, תשוש וחלש, אך מוחו ופיו לא פסקו מן העיסוק בתורה הקדושה. מיד כאשר נכנס רבי אברהם לביתו של רבי משה בנימין, קידמו הלה בשאלה הלכתית:

הגאון הישיש, שכאמור היה חלש מאד, נצטווה על ידי רופאו כי לא ימנע את עצמו מאכילה עד שלהי יום הכיפורים. הרופא חשש כי גופו הישיש לא יחזיק את הנשמה הכבירה שקשריה לעולמו החלו להתרופף. הגאון לא ניסה, חלילה, להמרות את פי הרופא. "וחי בהם" - "ולא שימות בהם".

אכן, ביום הכיפורים אחר הצהריים החל הגאון לחוש שלא בטוב והחליט, כי הגיעה השעה לאכול. "וחי בהם ולא שימות בהם".

כמובן, שלא עלה על דעתו לאכול שיעור אכילה בבת אחת, בכך אין צורך, די לו באכילה קמעא קמעא, תוך המתנת הזמן הראוי. כך, על ידי אכילת חצאי שיעורים יקיים את מצוות הרופא.

נטל הגאון לידי דבר מאכל, בצע ממנו פחות מכשיעור והתכוון לאכול... לפתע, החל הספק לנקר במוחו. האם הוא יחוייב בברכה מחדש לאחר כל הפסקה באכילה, או שמא ברכתו על האכילה הראשונה תפטרנו מברכה על המשך אכילותיו?

שכן, "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים". טעם הדבר, מפני שאנו חומלים על עוברי העבירה, שיענשו חמורות אם יעברו על איסור במזיד, ועדיף להותירם שוגגים.

כמובן, כי אין להעלות על הדעת שיש להשתמש באופן גורף בכלל "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים", כפי שמציין התשב"ץ בחלחלה, שהרי "מוסיפין שגיאות בכל יום, ותיפול התורה מעט מעט, חס וחלילה". באיזה מקרה, איפוא, יש להמנע מתוכחה לאור הכלל "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים"?

ובכן, רבותינו הראשונים מבארים, כי אין הדברים אמורים אלא כאשר ידוע ללא ספק כי הדברים לא יתקבלו על לב השומע. אולם, אם קיימת אפשרות שישעה לדברים, חובה להוכיחו! (רא"ש בסוגיתנו, ותוספות בבא בתרא ס/ב ד"ה מוטב).

זאת, ועוד: גם אם נתקלים באדם שעובר על איסור וברור כי אם יוכיחוהו לא ישוב עתה למוטב, אין להמנע מלהוכיחו אם הוא עובר על איסור המפורש בתורה! (בעל העיטור הובא ברא"ש וברשב"א וברמ"א או"ח סי' תר"ח). כלומר, אם הוא עובר על איסור שאינו מפורש בתורה, אפשר להניח כי הוא שוגג ואינו מודע לאיסור, ואם מהיכרות עמו, או מסיבות אחרות, אפשר להסיק בוודאות שלא ישעה להוכחה, אזי יש להמנע ממנה - "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים", לפי שגם אם יתוודע לאיסור, קל הוא בעיניו, כי אינו מפורש בתורה, ולא ישוב למוטב. ברם, אין להניח כי יהודי אינו מודע לאיסור המפורש בתורה, אלא בוודאי עובר הוא עליו במזיד ויש להוכיחו (משנה ברורה סימן תר"ח ס"ק ו').

מדוע? לפי שכל המנעותנו מתוכחתו היא כדי שלא יענש חמורות על עבירה במזיד, אך עתה משעובר במזיד, חובה להוכיחו ולקיים מצוות תוכחה, המחייבת להוכיח גם את זה שלא יחזור בו [על פרטי מצוות תוכחה, ראה רמ"א ומשנה ברורה שם, ועיין יראים מצווה רכ"ג].

נשוב עתה לבית הכנסת לפני קיום מצוות שופר, היש להכריז שאין לדבר עד סיום התקיעות של חזרת הש"ץ, אם לאו?

לאנשים המהוגנים: רבי משה פיינשטיין זצ"ל כותב, כי לכשנבוא לדון בדבר לאור הכלל האמור בסוגייתנו, וודאי שיש להכריז! שכן, הקהל בבית הכנסת מגוון, אי אפשר לומר שכל הנוכחים בו לא ישעו להכרזה, כי אם חלקם. מעתה, הכי רשאי רב בית הכנסת להניח לאלה שעשויים לשמוע לדבריו לעבור על איסור, כדי למנוע מן האחרים להזיד? ודאי שלא! חובה עליו להכריז ברבים שאסור לדבר בין התקיעות, כדי להציל מאיסור שוגג את האנשים שישמעו לדבריו.

הוא מוסיף וכותב, כי אם קיימת אפשרות להכריז זאת רק באזני האנשים שישמעו לדבריו, יעשה כן, כדי להציל מלעבור על איסור מזיד את אלה שלא יסכיחו להכרזתו.

מקור האיסור לדבר בשעת התקיעות: ברם, באופן נדיר, מסיים הגר"מ פיינשטיין זצ"ל את תשובתו במילים: "ואין בידי לעת עתה הכרעה בספק זה". ספקו זה עלה בעקבות כך "שלא ברור האיסור" לדבר בשעת התקיעות ויתכן שאין זה אלא מנהג טוב [ע"ש צדדי הספק בדברי הפוסקים בנידון]. משכך, מצד אחד אין להמנע מלהכריז, כי גם אם לא ישמעו הללו וידברו, הרי לא יעברו על איסור חמור. מאידך, הם הרי אינם מבדילים בין מנהגים לאיסורים ובטוחים כי איסור חמור הוא ובכל זאת ידברו, או-אז ייענשו על כך שזלזלו במחשבתם באיסורים...

שמירת הלשון: לסיום נציין את דבריו חוצבי הלהבות של החפץ חיים זצ"ל, שכתב בהקדמה לספרו שמירת הלשון: יהיו אנשים שיימנעו ללמוד הלכות אלו בטענה שמוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים... כי מכירים הם את נפשם שלא יצליחו לשים מחסום לפיהם. אך עליהם לדעת כי אין ממש בטענתם, שכן, הלכות אלה מפורשות בתורה, ובכגון דא, לא נאמר הכלל "מוטב יהיו וכו'".

דף ל/א דהא תוספת יום הכפורים דאורייתא הוא ואכלי ושתו עד שחשכה ולא אמרינן להו ולא מידי

הנכשלים בתוספת יום הכיפורים - אנשים או נשים?

במאמר הקודם התמקדנו בכלל הנאמר בגמרתנו, "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים", כדי להסביר מדוע אין מוחים באלו שעוברים על איסורים שונים. במאמר זה נתמקד בדוגמאות המובאות על כך בגמרא.

תחילה מביאה הגמרא כי מטעם זה אין מוחים בנשים העוברות על תקנות חכמים הקשורות למלאכת הוצאה בשבת, ואחר כך מוסיפה הגמרא כי כלל זה תקף גם לגבי איסורים מן התורה. הא ראיא, ש"תוספת יום הכפורים דאורייתא הוא, ואכלי ושתו עד שחשכה ולא אמרינן להו ולא מידי". כלומר, הן מצוות תוספת יום הכיפורים היא מן התורה, ובכל זאת אין מוחים באלה שאינם מקפידים על כך ואוכלים ושותים עד חשכה.

הגמרא אינה מציינת אם הללו שאינם מקפידים על תוספת יום הכיפורים הם נשים, כהמשך למקרה הקודם, או שמא אין מדובר בנשים דווקא.

הגהת המהרש"ל: רבי משה מקוצי העתיק בספרו, ספר מצוות גדול (לא תעשה ס"ט) את גמרתנו והוא מציין, כי גם לגבי תוספת יום הכיפורים כוונת הגמרא ל"נשי". לכאורה כוונת דבריו לנשים.

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות וחוזים בסיוף רוחני עצום!

ברם, על אתר מגיה מהרש"ל וכותב: "פירוש - אנשים, כך קיבלתי". אמנם הרמב"ם כתב מפורשות כי מדובר בנשים, אך המהרש"ל, לאור קבלתו מרביתו, דוחק בלשון הסמ"ג שכתב "נשי", כי כוונתו לאנשים ולא לנשים.

האם לפנינו דקדוקי גירסאות בלבד?

יש שרצו לומר כי גופי תורה יסודיים עומדים מאחורי שינויי הנוסחאות, כדלהלן.

מצוות תוכחה: כידוע, ציוותנו תורה (ויקרא יט/ז): "הוכח תוכיח את עמיתך", עלינו להוכיח את העובר עבירה. הרמב"ם פוסק הלכה זו בלשון: "הרואה חברו שחטא או שהלך בדרך לא טובה, מצווה להחזירו למוטב ולהודיעו שהוא חוטא". לדעת בעל גינת ורדים (או"ח כלל ג' סימן ט"ו), חידוש גדול טמון בדברי הרמב"ם שבה להשמיענו כי מצוות תוכחה מתייחסת לאדם העובר על איסור, אך לא לאדם הנמנע מקיום מצוות עשה [דבריו אינם מוסכמים בדברי הפוסקים, ראה שדי חמד אסיפת דינים מערכת ה' ס"ק ב].

נמצא שאין מצווה להוכיח ולהתריע באדם שאינו מקיים את מצוות תוספת יום הכיפורים, שהרי מצוות עשה היא, הן באיש והן באשה.

ברם, עדיין קיימת חובה להוכיחו מטעם אחר; כידוע "כל ישראל ערבים זה לזה", וכל יהודי ערב למצבו הרוחני של זולתו, ומפני כך עליו להוכיח את חברו גם כאשר הלה אינו מקיים מצוות עשה. והנה, לדעת בעל דגול מרבבה (סימן רע"א), לא הכל מסכימים כי הערבות ההדדית לעניין המצוות כוללת בתוכה גברים ונשים גם יחד. יתכן, הוא כותב, שלדעת חלק מן הראשונים, אין הגברים ערבים לקיום מצוות הנשים [הוא מוכיח מהרא"ש, ברכות פ"ג, שאשה אינה ערבה לרעותה, ולפיכך הוא מסתפק בדין ערבות בין גברים לנשים].

"כל ישראל ערבים זה לזה": מעתה, בבואנו לבחון אם קיימת חובה להוכיח אשה הנמנעת מקיום מצוות עשה נמצא, כי אין חובה בדבר! שכן, מצוות תוכחה לא נאמרה כלפי מצוות עשה, ואילו תוכחה מדין "ערבות" ישראל זה לזה, אינה קיימת לגבי נשים... אפשר, איפוא, להסביר, כי מפני כך טרח המהרש"ל להגיה, כי אין מדובר בנשים, אלא דווקא באנשים, כי רק לגביהם יש צורך בכלל "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים", כדי להסביר מדוע אין מוכיחים אותם, ואילו בנשים גם כאשר הן מזידות, אין חובה להוכיחן על ביטול מצוות עשה.

ברם, דברים מחודשים אלה נדחים מפני כתב יד של המהרש"ל שהתגלה, בו הוא מוסיף מילים אחדות המשנות את פני הדברים.

מחלוקת במציאות: המהרש"ל מציין בכתביו, כי אמנם קיבל מרביתו כי יש לפרש ש"נשי" הם גברים, אך הרמב"ם ודאי אינו סובר כן, שהרי כתב מפורשות (הלכות שביתת עשור פ"א הלכה ז'): **"נשים שאוכלות ושותות עד שחשיכה והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחול על הקדש אין ממחין בידן שלא יבואו לעשות בזדון".** המהרש"ל מוסיף, "וטעם ברור, כי הם רגילות, מה שאין כן באנשים". כלומר הרמב"ם אינו חולק בדינים או בסברות אלא במציאות. הרמב"ם סבור, כי רק נשים שוגגות, כי ידיעתן בתורה פחותה משל האנשים ועליהן אפשר לומר "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים". ברם, רבותיו של המהרש"ל, מהם קיבל כי "נשי" הם אנשים, סבורים, כי גם באנשים אפשר להניח כי הם שוגגים במצווה זו ואינם מזידים, ולפיכך, גם בהם נאמר הכלל "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים". אין, איפוא, הבדל בין הגדרותיהם ההלכתיות של נשים וגברים לעניין זה, אלא עניין של מציאות לפנינו (קובץ בית אהרן וישראל ק"ב עמודים קמ"ז-ח, מאת הרב טוויל שליט"א).

מוחו של הגאון החל לעבוד בקדחתנות. ארון ספרים אדיר מימדים היה מאופסן במוחו, והוא החל שולף ממנו ראיה לכאן והוכחה כנגדה, סברה לצד זה וסתירה לצד אחר. מבלי משים, תוך כדי משא ומתן עם עצמו, שטט הגאון מבלי משים את ה"שיעור" שבידו לתוך צלחת האוכל, ושקע בסוגיה הסבוכה, שקל וטר, דן ודחה, הקשה ותיירץ, פלפל וחיפש, נשא ונתן.

עד שהסתיים הדיון, מצא הגאון כי יום הכיפורים יצא זה מכבר, ושלושה כוכבים גדולים מאירים את השמיים...
הוא שאמרנו **"וחי בהם"**.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף לב/ב כל המצפה על שולחן אחרים עולם חשך בעדו

ודאי שהחשיך

מספרים כי בעל משנה למלך הזמן לבית החכם באשי של תורכיה בליל שבת. כיבד החכם באשי את אורחו בקידוש.

כאשר עמד המשנה למלך לקדש על היין, העיר אחד האורחים, שיתכן שעדיין לא חשך היום. חייך המשנה למלך ואמר: ודאי שחשך, שהרי אנו מצפים לשולחנו של החכם באשי, והגמרא אומרת שהמצפה לשולחן אחרים עולם חשך בעדו...

דף לב/ב כל המצפה על שולחן אחרים עולם חשך בעדו

אל תיראו - אנוכי אכלכל אתכם

בדברי חז"ל אלה ביארו את דברי יוסף לאחיו: "ועתה אל תיראו אנוכי אכלכל אתכם ואת טפכם".
בא לומר שאין להם לפחד מענשו, שכן זאת שהם סמוכים לשולחנו כבר עונש גדול הוא... (אמרות חכמה).

דף לב/ב ג' חייהו אינם חיים... המצפה לשלחן חברו

בעל הבית לא מצפה לעני?

ידוע מאמר חז"ל כי "יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני - העני עושה עם בעל הבית", נמצא, איפוא, ששניהם מצפים זה לזה ובעל הבית מתכבד בו. מדוע, איפוא, חייו אינם חיים?
חתם סופר זצ"ל מבאר, כי גמרתנו מתייחסת לעמי ארצות, שאין כבוד ויקר לארחם, והשתוקקות המארחים היא לארח תלמידי חכמים ולזכות לכבדם (חתם סופר, ראה גם בעץ יוסף).

גם ד"ר כהן מבני ברק לא מפספס. 2 משניות ביום וכל היום נראה אחרת.

"אחד בבוקר, אחד בערב, לפני האוכל"

כולם מצטרפים מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764